

ARALIQ HESABATI No.1

28 avqust – 12 sentyabr 2013-cü il

I. QISA İCMAL

- 2 avqust 2013-cü il tarixində Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK) prezident seçkilərinin 9 oktyabr tarixində keçiriləcəyini elan etmişdir. Prezident beş il müddətinə xalq səsverməsilə seçicilərin mütləq çoxluğu ilə seçilir.
- Bu günə gədər MSK tərəfindən 9 namizəd qeydiyyatına alınıb ki, onlardan da biri üçüncü dəfə bu vəzifəni tutmaqda iddialı olan hazırkı Prezident İlham Əliyevdir. Namizədliyi irəli sürülmüş şəxslər arasında qadın yoxdur. Sentyabrın 16-na gədər MSK daha 3 nəfərin namizədliyinin qeydə alıb-alınmaması ilə əlaqədar qərar verməlidir. Tələb olunan sayda imzaları toplamadığına görə iki namizədin qeydiyyatı rədd edilmişdir.
- Seçki Məcəlləsinə son dəyişikliklər 2013-cü ilin aprel ayında edilmişdir. Şikayətlərin baxılması müddətinin azaldılması ilə əlaqədar olan təklif istisna olmaqla, 2010-cu ildə keçirilən parlament seçkilərindən sonra ATƏT/DTİHB tərəfindən edilmiş tövsiyələrin heç biri hələ də nəzərə alınmamışdır.
- Seçkiləri Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK), 125 Dairə Seçki Komissiyası (DSK) və təxminən 5.300 Məntəqə Seçki Komissiyası (MnSK) həyata keçirəcək. Onların tərkibinə dair formula parlamentdəki çoxluğa bütün komissiyalarda səs çoxluğuna sahib olmağa *de-facto* imkan verir. Seçki üçün texniki hazırlıq prosesi gedir və MSK tələb olunan müvafiq əlavə normativ sənədləri qəbul etməkdədir.
- Təxminən beş million seçici səsvermə hüququna malik olacaq. İctimaiyyətin tanış olması üçün seçici siyahıları sentyabrın 4-dən etibarən dərc olunmuşdurlar. Seçicilər qeydiyyatda olduqları yerdən kənarında yerləşən seçki məntəqəsində səsvermək hüququ verən qeydiyyatdan çıxma vəsiqəsi almaq üçün müraciət edə bilirlər.
- ATƏT/DTİHB Seçki Müşahidə Missiyası (SMM) ilə həmsöhbət olan bir neçə şəxs media mühitindən, o cümlədən ölkə boyu yayılan bütün televiziya kanalları üzərində dövlət nəzarətinin olmasından narahatlıqlarını ifadə ediblər. Kampaniya sentyabr ayının 16-sı başlayır və oktyabr ayının 8-də başa çatır. Sentyabr ayının 4-dən etibarən SMM altı televiziya kanalı və beş qəzetin kəmiyyət və keyfiyyət monitorinqinə başlamışdır.
- Bir sıra qeyri-hökumət təşkilatları (QHT) seçkini müşahidə etməyi planlaşdırırlar. ATƏT/DTİHB SMM-lə həmsöhbət olan bir neçə şəxs mövcud qanunvericiliyi və onun icra mexanizmini QHT-lərə seçki prosesini müşahidə etməyə maneyə yaradan amil kimi dəyərləndirmişdirlər.
- Avqustun 28-dən etibarən ATƏT/DTİHB SMM Bakıda fəaliyyət göstərən 13 əsas heyət ekspertindən və ölkənin müxtəlif bölgələrinə göndərilən 30 uzunmüddətli müşahidəçidən ibarət tərkiblə öz fəaliyyətinə başlamışdır.

II. GİRİŞ

2013-cü ilin avqust ayının 2-də Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK) prezident seçkilərinin 9 oktyabr tarixində keçiriləcəyini elan etmişdir. Xarici İşlər Nazirliyinin dəvəti və iyunun 17-21 tarixlərində baş tutan Ehtiyacların Qiymətləndirilməsi Missiyasının tövsiyəsi əsasında, ATƏT-in İnsan Hüquqları və Demokratik Təsisatlar Bürosu (ATƏT/DTİHB) avqust ayının 28-də Seçki Müşahidə Missiyasını (SMM) təsis etmişdir¹. Xanım Tana de Zuluetanın başçılıq etdiyi bu Seçki Müşahidə Missiyası 13 üzvlük əsas heyət və 30 uzunmüddətli müşahidəçidən (UMM) ibarətdir. SMM üzvləri 22 üzv dövlətləri təmsil edirlər. ATƏT/DTİHB seçki günü səsverməni, səslərin sayılmasını və nəticələrin protokollaşdırılmasını müşahidə etmək üçün əlavə 280 nəfər qısamüddətli müşahidəçinin göndərilməsinə dair üzv ölkələrə müraciət etmişdir.

III. TARİXÇƏ VƏ SİYASİ KONTEKST

Qarşıdan gələn seçki bir siyasi qüvvənin üstünlük təşkil etdiyi bir mühitdə baş verir. Beynəlxalq hesabatlarla əsasən, 2012 və 2013-cü illərdə qanuvericiliyə edilən bir neçə dəyişiklik ifadə azadlığı, sərbəst toplaşmaq azadlığını və vətəndaş cəmiyyətinin fəaliyyətini daha da məhdudlaşdırmışdır². 2009-cu il referendumunda Konstitusiyaya edilən dəyişikliklər nəticəsində bir şəxsin təkrarən iki dəfədən artıq prezident seçilməsini əngəlləyən məhdudiyyətin aradan qaldırılmasından sonra hazırkı dövlət başçısı olan İlham Əliyev üçüncü dəfə prezident seçilməkdə iddialıdır.

Parlamentdə təmsil olunan 11 partiyadan biri olan hakim Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) rəhbəri hazırkı dövlət başçısıdır və bu partiya 125 yerlik ölkə parlamentində 70 deputatla çoxluq təşkil edir. İkinci ən böyük parlament qrupu adətən hakim partiyanın tərəfində səs verən 42 müstəqil millət vəkildən ibarətdir. Müxalif siyasi partiyalar olan Müsavat və Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyası (AXCP) 2010-cu il seçkilərində parlamentdə təmsil olunmaq imkanını itirmişdirlər. 2013-ci ildə müxalif qüvvələr vahid namizəd irəli sürmək məqsədilə Demokratik Qüvvələrin Milli Şurasını (DQMS) təsis etmişdirlər. 2009-cu ildə yaradılmış müxalif Respublikaçı Alternativ (REAL) Hərəkatının namizədi 2013-cü ilin fevral ayından istintaq təcridxanasında saxlanılır. Ona qarşı zorakılıq və ictimai asayişin pozulmasına yönəlmiş kütləvi etirazların təşkili ittihamı irəli sürülüb³.

IV. HÜQUQİ ÇƏRÇİVƏ VƏ SEÇKİ SİSTEMİ

Prezident seçkiləri əsasən Seçki Məcəlləsi (son dəyişikliklər 2013-cü ilin aprel ayında edilmişdir) və Konstitusiyaya (son dəyişikliklər 2009-cu ildə edilmişdir) ilə tənzimlənir⁴. Şikayətlərin baxılması

¹ Ehtiyacların Qiymətləndirilməsi Missiyasının hesabatı və ATƏT/DTİHB-nin əvvəlki digər hesabatlarını bu ünvanadan əldə edə bilərsiniz: <http://www.osce.org/odihr/elections/azerbaijan>

² Bax: "ATƏT-in media azadlığı üzrə nümayəndəsi difamasiya müddəalarının onlayn mətbuata da şamil olunmasından sonra Azərbaycanda mediaya təzyiqlərin artmasından narahatdır", mətbuat üçün açıqlama: <http://www.osce.org/fom/101513>, və Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkil tərəfindən 2013-cü il may ayının 22-24 tarixlərində Azərbaycana etdiyi səfərinə dair hesabatı: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2324128&ecMode=1&DocId=2037462&Usage=2>

³ 28 avqust tarixində müstəqil şəkildə öz namizədliyini irəli sürülmüş cənab İlqar Məmmədov Seçki Məcəlləsinin 55.1 maddəsini rəhbər tutaraq (Bütün namizədlər bərabər hüquqa malikdirlər və bərabər öhdəliklər daşıyırlar) həbsdən azad olunması ilə əlaqədar Baş Prokurora müraciət etmişdir. Sentyabr ayının 12-i tarixinə gədər olan məlumata əsasən Baş Prokurordan İ. Məmmədovun müraciətinə hələ də cavab gəlməmişdir.

⁴ Digər müvafiq qanunlar: 2008-ci ildə qəbul olunmuş "İfadə azadlığı haqqında" qanun (son dəyişikliklər 2012-ci ildə edilib), 2000-ci il qəbul olunmuş "Qeyri-hökumət təşkilatları haqqında" qanun (son dəyişikliklər 2013-cü ildə edilib); 2005-ci qəbul olunmuş "Hüquqi şəxslərin dövlət qeydi-yyatı və dövlət reyestri haqqında" qanun (son dəyişikliklər 2012-ci ildə edilib); 2004-ci ildə qəbul olunmuş "Radio və Televiziya Yayımaları haqqında" qanun (son dəyişikliklər 2012-ci ildə edilib); "İnformasiya əldə etmək haqqında" qanun (son dəyişikliklər 2012-ci ildə edilib); Cinayət Məcəlləsi, İnzibati Prosessual Məcəllə və Mülki Prosessual Məcəllənin müvafiq müddəaları; və MSK-nın təlimat və qaydaları.

müddətinin azaldılması ilə əlaqədar olan təklif istisna olmaqla, 2010-cu il parlament seçkilərindən sonra ATƏT/DTİHB-nin etdiyi tövsiyələrin heç biri qanuna edilən dəyişikliklərdə öz əksini tapmamışdır.

İcazəsiz mitinqləri təşkil və onlarda iştirak etmək də daxil olmaqla, sərbəst toplaşmaq azadlığı və vətəndaş cəmiyyətinin işini tənzimləyən qanunlara edilən son dəyişikliklər ictimai asayişin pozulmasına görə cəzaları artırmış, qeyri-hökumət təşkilatlarının maliyyə cəlb etməsi üçün əlavə bürokratik tələblər qoymuş və bu qanunları pozanlara qarşı cərimələri artırmışdır.

Prezident beş il müddətinə ümumxalq səsverməsi ilə seçilir. İlk turda seçilmək üçün namizəd etibarlı səslerin 50 faizdən çoxunu qazanmalıdır. Əks halda birinci turdan sonrakı ikinci bazar günü ən çox səs sayı toplayan iki namizəd arasında ikinci tur keçirilir.

V. SEÇKİ ADMINISTRASIYASI

Prezident seçkiləri Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK), 125 Dairə Seçki Komissiyası (DSK) və 5300 məntəqə seçki komissiyalarından (MnSK) ibarət üç pilləli struktura malik qurum tərəfindən idarə olunur⁵. Bütün komissiyalar beş illik müddətə seçilən, müvafiq olaraq 18, 9 və 6 nəfərdən ibarət daimi orqanlardır. MSK üzvləri parlament tərəfindən seçilir, DSK-lar Mərkəzi Seçki Komissiyası və MnSK-lər isə müvafiq DSK-lar tərəfindən təyin edilir. Komissiya üzvlərinin üçdə biri parlament çoxluğunu, üçdə biri parlament azlığını və üçdə biri isə müstəqil deputatları təmsil edir. Qanuna əsasən, bütün komissiya sədrləri parlament çoxluğunun namizədidirlər. Beləliklə, parlament çoxluğu de facto bütün seçki komissiyalarında səs çoxluğuna malikdir⁶.

Seçki üçün texniki hazırlıq prosesi gedir, seçki administrasiyası müvafiq son tarixləri gözləməklə bərabər tələb olunan əlavə normativ sənədləri qəbul etməkdədir. MSK müşahidəçilər və KİV üçün açıq olan mütəmadi iclaslarını keçirir və qəbul olunmuş qərarları öz təfəsilatlı Internet səhifəsində dərc edir. MSK DSK və MnSK-lar üçün səsvermə prosedurları haqqında ümumrespublika təlimlər silsiləsindən birincisini keçirmiş, plakatlar və KİV vasitəsilə seçicilərin məlumatlandırılması kampaniyasına başlamışdır.

VI. SEÇİCİ QEYDİYYATI

Azərbaycan passiv seçici qeydiyyatı sisteminə malikdir. Seçici siyahıları (SS) MSK tərəfindən idarə olunan daimi seçici reyestrindən əldə olunur. Seçici siyahılarının dəqiqləşdirilməsi MSK ilə sıx əməkdaşlıq şəklində MnSK-lar tərəfindən həyata keçirilir. Bu günə qədər qeydə alınmış seçicilərin ümumi sayı 4.986.549 nəfər təşkil edir. MSK-nın məlumatına görə, sentyabr ayının 4-dən etibarən SS-ları ictimai nəzarət üçün bütün məntəqələrin qarşısında yerləşdirilmişdirlər. Seçici öz adını yoxlaya və MSK-nın internet səhifəsinə adının əlavə olunması tələb edə bilər.

Seçici siyahılarının dəqiqləşdirilməsi sentyabr ayının 14-də yekunlaşır, lakin vətəndaşlar seçki məntəqəsinin ərazisində yaşadıklarını sübut etdikdə, seçki gününə gədər və seçki günü də daxil olmaqla, səs vermək üçün qeydiyyata düşə bilərlər. Seçicilər oktyabr ayının 6-na gədər qeydiyyatda olduqları yerdən kənarında yerləşən seçki məntəqəsində səsvermək imkanı verən qeydiyyatdan çıxma vəsiqəsini almaq üçün müraciət edə bilər. MSK təxminən 450,000 qeydiyyatdan çıxma vəsiqəsi çap edib, paylamışdır. Bu günə gədər yalnız bir neçə yüz seçici sözügedən vəsiqə üçün müraciət etmişdir.

⁵ Hərbi hissələrdə, dənizdə olan gəmilərdə, neft-qaz platformalarında və Azərbaycandan kənarında səs vermək üçün müxtəlif ölkələrdəki səfirlik və konsulluqlarında xüsusi səsvermə məntəqələri açılacaqdır.

⁶ ATƏT/DTİHB və Avropa Şurasının Hüquq Vasitəsilə Demokratiya Uğrunda Komissiyasının (Venesiya Komissiyası) birgə rəyinə baxın, #286/2004 <http://www.osce.org/odihr/elections/azerbaijan/41715>.

VII. NAMİZƏDLƏRİN QEYDİYYATI

Namizədin qeydiyyat müddəti avqustun 2-dən sentyabrın 16-dək davam edir. Azərbaycan Konstitusiyası Azərbaycan Respublikasının yaşı 35-dən az olmayan, ikili vətəndaşlığı və digər dövlətlərin qarşısında heç bir öhdəliyi olmayan, habelə ağır cinayətə görə mühakimə edilməyən, ən azı 10 il müddətində Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan və ali təhsilli vətəndaşlara Azərbaycan prezidentliyinə namizəd olmaq hüququ verir. Bu tələblərin bir qismi, xüsusilə təhsil səviyyəsi ilə əlaqədar tələb əsassız məhdudiyət və nümunəvi təcrübəyə zidd hesab edilə bilər⁷.

İddialı şəxsin namizədliyi özü və yaxud ən azı 100 seçicidən ibarət təşəbbüs qrupu, rəsmi qeydiyyatı olan siyasi partiya və ya partiyalar bloku tərəfindən irəli sürülə bilər. Namizədliyin irəli sürülməsi ilə əlaqədar MSK-ya təqdim olunacaq sənədlər siyahısına iddialı şəxsin seçkili vəzifə ilə ziddiyyət təşkil edən fəaliyyətə xitam verməsi barədə bəyanat da daxildir. Namizədliyi irəli sürülmüş bütün şəxslər qeydə alınmış seçicilərin ən azı 40.000 dəstək imzasını toplamalı və maliyyə aktivləri barədə bəyannamə təqdim etməlidirlər. Əlavə tələbə görə 125 dairənin ən azı 60-nın hər birindən ən azı 50 imza toplanmalıdır.

MSK 21 potensial namizədin irəli sürülməsi ilə əlaqədar sənədləri qəbul etmişdir. Bunlar arasında qadın namizəd irəli sürülməyib. MSK ikili vətəndaşlıq, ən azı 10 il ölkədə daim yaşamaq tələbinə cavab verməməsi və başqa dövlətlər qarşısında öhdəliyinin olub-olmaması ilə əlaqədar kifayət qədər əsasların olmaması səbəbi ilə DQMŞ təşəbbüs qrupu tərəfindən namizədliyi irəli sürülən cənab Rüstəm İbrahimbəyovun namizədliyini qeydə almamışdır⁸. Cənab İbrahimbəyov Mərkəzi Seçki Komissiyasının qərarından Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə və daha sonra, Ali Məhkəməyə müraciət etmişdir, lakin sonuncu sentyabrın 6-da MSK-nın qərarını qüvvədə saxlamışdır⁹. Bununla bərabər, DQMŞ təşəbbüs qrupunun irəli sürdüyü yeni şəxsin, cənab Cəmil Həsənlinin namizədliyi sentyabrın 12-də MSK tərəfindən qeydə alınmışdır.

Son tarix olan sentyabrın ayının 9-na gədər 14 irəli sürülmüş namizəd tələb olunan imzaları və maliyyə aktivləri ilə əlaqədar sənədləri təqdim etmişdir. Bu sənədlərin yoxlanılması prosesi namizədlərin səlahiyyətli nümayəndələri və müşahidəçilər üçün açıq şəkildə MSK-da yaradılan işçi qrupu tərəfindən həyata keçirilir. Sentyabr ayının 16-na gədər MSK namizədlərin qeydə alınmış-almaması barədə qərarları qəbul etməlidir.

Bu günə qədər MSK doqquz nəfərin namizədliyini qeydə alıb¹⁰. Təqdim edilən imzalar arasında kifayət sayda etibarlı imzaların olmaması səbəbindən iki şəxsin namizədliyi qeydə

⁷ BMT-nin İnsan Hüquqları Komitəsinin 25-ci ümumi şərhinin 15-ci bəndi qeyd edir ki, "seçilmək hüququnu məhdudlaşdıran istənilən qərar...obyektiv və əqləbatan meyarlar əsasında verilməlidir. Bunlar olmadığı təqdirdə, seçilmək iddiası olan şəxslər təhsil, yaşayış və əsil, və ya siyasi mənsubiyyət kimi əsassız və ya ayrıseçkilik yaradan tələblər nəticəsində prosesdən kənarlaşdırıla bilməz." [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/d0b7f023e8d6d9898025651e004bc0eb?Opendocument](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/d0b7f023e8d6d9898025651e004bc0eb?Opendocument). Həmçinin, Hüquq Vəsiti ilə Demokratiya Uğrunda Avropa Komissiyasının Seçki Məsələləri üzrə Nümunəvi Təcrübə Məcəlləsinin 1.1(c) bəndinə baxın: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2002\)023rev.aspx](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2002)023rev.aspx).

⁸ MSK-nın 27/08/2013 tarixli 20/118 sayılı qərarı.

⁹ Cənab İbrahimbəyov iddia edir ki, o ikili vətəndaşlıq haqqında aralarında sazişi olmayan iki ölkənin vətən-dəşidir və bu hal Konstitusiyanın tələblərini pozmur; ölkə Konstitusiyası ölkədə 10 il yaşamaq tələbini birbaşa seçkidən qabağki dövr üçün nəzərdə tutmur və o, Rusiya Federasiyası qarşısında heç bir öhdəliyinin olmaması barədə tutarlı sənədlər təqdim etmişdir.

¹⁰ Avqust ayının 25-də hazırkı Prezident İlham Əliyev (YAP), sentyabrın 3-ü cənab İqbal Ağa-zadə (Ümid Partiyası) və sentyabrın 9-da cənab Zahid Oruc (müstəqil şəkildə öz namizədliyini irəli sürülmüş), və cənab Qüdrət Həsənquliyev (Bütöv Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyası); cənab Hafiz Hacıyev (Müasir Müsavat Partiyası); cənab Araz Əlizadə (Azərbaycan Sosial Demokrat Partiyası) sentyabrın 11-də cənab Fərəc Quliyev (Milli Dirçəliş Hərəkatı Partiyası); və sentyabrın 12-də cənab İlyas İsmayılov (Ədalət Partiyası) və cənab Cəmil Həsənli (Təşəbbüs qrupu).

alınmayıb¹¹. Namizədlərin qeydiyyat müddəti sentyabrın 16-sı başa çatır və qeydə alınmış namizədlərin yekun siyahısı ən gec sentyabr ayının 19-da dərc ediləcək.

VIII. SEÇKİ KAMPANIYASI

Rəsmi seçkiqabağı kampaniya müddəti sentyabrın 16-da başlayır və oktyabrın 8-i saat 20:00-da başa çatır. Namizədliyini irəli sürmüş şəxslərdən bir neçəsi rəsmi kampaniya dövrünün qısaltılması, bunun nəticəsində onların mediaya çıxış imkanlarının məhdudlaşması və hazırkı prezidentə qeyri-mütənasib üstünlüyün verilməsi ilə bağlı SMM-a öz narahatçılıqlarını bildirmişdirlər¹².

DQMS hazırkı prezidentin açılış mərasimləri və ictimai tədbirlər üçün regionlara tez-tez etdiyi səfərlər zamanı kampaniya tərzli çıxışlarının yayımlanması ilə əlaqədar mətbuatda öz narahatçılıqlarını bildirmişdir¹³.

Qeydiyyat prosesinin bir mərhələsi kimi namizədlərdən bankda seçki fondu üçün hesab açmaq, həmin müddətə gədər kampaniyalarına edilən maliyyə ianələri və imza toplama dövründə çəkdikləri xərclər üzrə ilkin hesabat təqdim etmək tələb olunur. Namizədlərdən seçkinin maliyyələşməsi ilə əlaqədar əlavə iki hesabat tələb olunur: seçki gününə 20 gündən 10 günə qalan müddət ərzində aralıq hesabat və seçkinin nəticələri rəsmi dərc ediləndən ən gec 10 gün sonra yekun hesabat. MSK namizədlərin təqdim etdiyi hesabatlardan yalnız böyük ianə və xərclər üzrə seçilmiş məlumatları dərc edir¹⁴.

IX. MƏTBUAT

Konstitusiyada ifadə azadlığını, mətbuat azadlığını və informasiya əldə etmək hüququnu təsbit edir. Lakin "kommersiya və digər iqtisadi maraqlarının qorunması" ilə əlaqədar qanunvericiliyə edilən son dəyişikliklər informasiya əldə etmək haqqında konstitusiyada təsbit olunmuş hüquqları əsassız olaraq məhdudlaşdırır¹⁵. Difamasiya üç il əvvəl azadlıqdan məhrum etmə məsuliyyəti daşıyan cinayət əməli olaraq qalmaqdadır¹⁶. İnternet informasiya ehtiyatlarına difamasiya müddəalarının tətbiqini təsbit edən dəyişikliklər Cinayət Məcəlləsinə 2013-cü ilin iyunun 4-də əlavə edilmişdir¹⁷. İyul ayının 30-da sosial

¹¹ Cənab Fuad Əliyevin (müstəqil şəkildə öz namizədliyini irəli sürülmüş) MSK-ya təqdim etdiyi 44,286 imzadan 10,000 imza yoxlanılmışdır ki, onlardan da 8,186-sı etibarsız hesab olunmuşdur. Cənab Əhməd Orucovun MSK-ya təqdim etdiyi 43,413 imzanın 19,150 yoxlanılmış, onlardan 12,552-si etibarsız hesab olunmuşdur. Bununla da, imzaların yoxlanılması mərhələsinə xitam verilmişdir. 17 səs lehinə və 1 səs bitərəf olmaqla Fuad Əliyevin və 15 səs lehinə 3 səs bitərəf olmaqla Əhməd Orucovun namizədliyinin qeydiyyatı MSK tərəfindən rədd edilmişdir.

¹² 2010-cu ildə qanunvericiliyə edilən dəyişikliklərdən sonra rəsmi təbliğat kampaniyasının müddəti 28 gündən 23 günə endirilmişdir.

¹³ Bax <http://bbc.in/1fUHv5h>.

¹⁴ Namizədlərin seçki fondu məbləğinin yuxarı həddi 10 milyon manatdan çox ola bilməz. Vətəndaşların könüllü surətdə köçürdüyü ianələr 3000 manatdan, hüquqi şəxslərin könüllü ianələri 50000 manatdan, namizədliyi irəli sürmüş partiya və ya qrup tərəfindən isə ianə 250000 manatdan çox ola bilməz. 1 avro 1.03 Azərbaycan manatına (yeni Azərbaycan manatı) dəyişdirilir.

¹⁵ "İnformasiya əldə etmək haqqında", "Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında" və "Kommersiya siri haqqında" qanunlara dəyişikliklər Parlament tərəfindən 12 iyun 2012-ci tarixində qəbul olunmuşdur. BMT-nin Mülki və Siyasi Hüquqlar Haqqında Paktının 19-cü maddəsi informasiya əldə etməyə məhdudiyətlərin tətbiq olunmasını yalnız əvvəlcədən qanunla müəyyənləşdirildiyi halda və başqalarının hüquqlarına və adına hörmət edilməsi, dövlət təhlükəsizliyinin, ictimai asayişin, əhəlinin sağlamlıq, yaxud mədəniyyətinin qorunması naminə icazə verir. <http://www1.umn.edu/humanrts/instatee/b3ccpr.htm>.

¹⁶ Azərbaycan Hökumətinin məlumatına əsasən, 2009-cü ildən etibarən cinayət məəcəlləsindəki difamasiya müddəalarının istifadəsinə *de-facto* moratorium qoyulmuşdur. Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin hesabatına baxın (yuxarıda istinad edilir).

¹⁷ Bu hal AŞ və ATƏT-in media azadlığı üzrə nümayəndəsi tərəfindən ciddi narahat doğuran məsələ kimi qaldırılmışdır; bax: <http://www.osce.org/fom/102413>.

media istifadəçi bu müddələrin tələbinə əsasən böhtan ittihamı ilə məhkum olunmuşdur¹⁸.

ATƏT/DTİHB SMM-lə həmsöhbət olan bir neçə şəxs jurnalistlərin həbsdə (hazırda səkkiz nəfər), cinayət təqibinin əsassız və ya seçilmiş şəxslərə qarşı tətbiqi təcrübəsinin artması, və jurnalistlərə qarşı fiziki hücumların olması səbəbindən media mühiti ilə bağlı narahatlıqlarını ifadə etmişdirlər. Respublika üzrə yayılan bütün televiziya kanallarının hökumətin nəzarəti altında olması hesab olunur. Faktiki olaraq televiziya plüralist siyasi müzakirələr yox səviyyəsindədir. Az tirajla çıxması və bəzi hallarda regionlarda məhdud yayılmasına baxmayaraq, çap mətbuatı daha çox rəngarəngdir. Hesablamalar görə əhalinin üçdə birinin müntəzəm şəkildə istifadə etdiyi İnternet mənbələri insanların əksəriyyəti tərəfindən məhdiyyətlərdən azad məkan hesab olunur¹⁹.

Seçki Məcəlləsi elektron və çap KİV-lərdə pulsuz və ödənişli efir vaxtını təsbit edir. Buna baxmayaraq, ölkə boyu yayılan televiziya kanalları arasında yalnız ictimai yayımçı olan İTV ödənişli siyasi reklam yayımlayacağını rəsmən elan etmişdir. Seçki Məcəlləsində xəbərlər və digər proqramlarda namizədlərin və siyasi partiyaların balanslaşdırılmış təqdimatı ilə əlaqədar heç bir müddə nəzərdə tutulmamışdır. Sentyabr ayının 4-dən etibarən ATƏT/DTİHB SMM altı televiziya kanalı və beş qəzetin kəmiyyət və keyfiyyət monitorinqinə başlamışdır²⁰.

X. ŞİKAYƏT VƏ MÜRACİƏTLƏR

Seçicilər, namizədlər və hansısa bir şəxs namizədliyini irəli sürən şəxslər seçki hüquqlarının pozulmasına şərait yaradan hər hansı bir qərar, hərəkət və ya hərəkətsizlikdən yuxarı seçki komissiyalarına şikayət etmək hüququna malikdirlər. MSK-nın qərarlarından Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə və sonuncunun qərarından isə son instansiya məhkəməsi olan Ali Məhkəməyə şikayət vermək olar. ATƏT/DTİHB-nin əvvəlki tövsiyələrinə uyğun olaraq, seçki gününə 30 gün qalmış müddət ərzində verilən şikayət və müraciətlərə baxılma vaxtı iki günə gədər azaldılmışdır. Seçki günündə və ya ondan sonra verilmiş şikayət və ya müraciətlərə dərhal baxılmalı və onlarla əlaqədar dərhal qərar çıxarılmalıdır.

MSK şikayətləri araşdırmaq və fərdi müraciətlərlə əlaqədar rəy vermək üçün doqquz nəfərdən ibarət ekspert komissiyası yaratmışdır. Keçmişdə olduğu kimi, bu seçkilərdə də, qanunla nəzərdə tutulmasına baxmayaraq, MSK ekspert komissiyalarını kənardan cəlb olunan ekspertlərdən tərtib etməmiş, əksinə MSK üzvlərini və əməkdaşlarını ekspert komissiyasına təyin etmək qərarı vermişdir. Şikayətlər ekspert komissiyasının bir üzvünə təhvil verilir ki, o, məsələni nəzərdən keçirir, ərizəçinin iddiasını araşdırır və MSK-ya görülmək hərəkətlərlərə dair tövsiyələr verir. Bu günə qədər Mərkəzi Seçki Komissiyasına heç bir şikayət təqdim olunmamışdır.

XI. YERLİ VƏ BEYNƏLXALQ MÜŞAHİDƏÇİLƏR

Seçki Məcəlləsi yerli və beynəlxalq seçki müşahidəsinin aparılmasını nəzərdə tutur. Ölkə vətəndaşları fərd olaraq və ya namizəd, siyasi partiya və qeyri-hökumət təşkilatlarının (QHT) nümayəndəsi kimi müşahidəçi qismində qeydiyyatdan keçə bilirlər. Bir sıra QHT-lər qarşından gələn seçkiləri müşahidə

¹⁸ İyul ayının 30-da Astara Rayon Məhkəməsinin qərarı ilə Mikayıl Talıbov Cinayət Məcəlləsinin 147.1-ci (böhtan) maddəsi ilə təqsirli bilinərək, barəsində ona aylıq qazancının 20 faizi dövlət nəfinə tutulmaqla 1 il müddətinə islah işləri cəzası verilib. Cənab Talıbov öz Facebook səhifəsində əvvəlki iş yeri - AccessBank haqqında tənqidi məlumatlar paylaşmışdır.

¹⁹ Bax IREX, KİV-in Sabitlik İndeksi 2013:
http://www.irex.org/sites/default/files/u105/EE_MSI_2013_Azerbaijan.pdf.

²⁰ Monitorinq olunan televiziya kanalları bunlardır: dövlət televiziyası olan AzTV, ictimai yayım şirkəti İTV, və özəl ATV, ANS, Lider və Xəzər TV. Monitorinq olunan qəzetlər isə Azadlıq, Azərbaycan, Yeni Müsavat, Yeni Azərbaycan və Zerkalo qəzetləridir.

etməyi planlaşdırırlar. Vətəndaş Cəmiyyətinin İnkişafına Yardım Assosiasiyası bütün seçki məntəqələrinə müşahidəçi təyin etməyi planlaşdırır. Seçki Monitorinqi və Demokratiyanın Tədrisi Mərkəzi (SMDT) hüquqi şəxs statusu olmadan qalmaqdadır və bu səbəbdən təşkilatın könülləri seçkini müşahidə etmək üçün fiziki şəxs kimi akkreditasiyadan keçəcəklər²¹. ATƏT/DTİHB SMM-lə həmsöhbət olan bir neçə şəxs mövcud qanunvericiliyi və onun icra mexanizmini QHT-lərə seçki prosesini müşahidə etməyə maneə yaradan amil kimi dəyərləndirmişdirlər.

XII. MÜŞAHİDƏ MISSİYASININ FƏALİYYƏTİ

ATƏT/DTİHB SMM öz işinə avqust ayının 28-də başlamışdır. SMM Xarici İşlər Naziri, MSK, siyasi partiyalar və namizədlər, dövlət qurumları, diplomatik korpus, vətəndaş cəmiyyəti və mətbuat nümayəndələri ilə görüşlər keçirmişdir. SMM həmçinin Avropa Şurasının Parlament Assambleyasının (AŞPA) seçkiqabağı müşahidə missiyası ilə də görüşmüşdür. 30 nəfər uzunmüddətli müşahidəçi brifinqdə iştirak etmiş və sentyabr ayının 11-dən etibarən ölkənin müxtəlif bölgələrinə göndərilmişdirlər. Seçki günü müşahidə aparmaq üçün ATƏT/DTİHB SMM ATƏT Parlament Assambleyasının, Avropa Parlamentinin, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətləri ilə əməkdaşlıq edəcək. Cənab Mişel Vuazen bu seçkilərdə qısamüddətli müşahidə missiyasına rəhbərlik etmək üçün ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri tərəfindən Xüsusi Əlaqələndirici vəzifəsinə təyin olunmuşdur.

*Bu hesabatın ingilis dilində olan sürəti yeganə rəsmi sənəd hesab olunur.
Azərbaycan dilinə qeyri-rəsmi tərcümə olunub.*

²¹ SMDT Azərbaycanın əleyhinə Avropa İnsan Haqları Məhkəməsinə iki şikayətlə müraciət edib. Birincisi təşkilatın dövlət qeydiyyatını ləğv edilməsi ilə əlaqədardır, ikincisi isə Ədliyyə Nazirliyinin SMDT-ni yenidən qeydiyyata alınması ilə bağlı hərəkətsizliyindən olan şikayətdir. Hər iki hal üzrə hələ də qərar verilməmişdir.